

p. all

ACC. N:R M. 6564 : 1-11.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug Holmberg
 Härad: Bräkne Adress: Swängsta
 Socken: Asarum Berättat av:
 Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lista 41. Annes Gårdsgrändar

Stu. II: 41

[Handwritten signature]
11 sid.

ACC. N:R. No. 6564: 1.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Holmberg
 Härad: Bräkne Adress: Loangsta
 Socken: Asarum Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

s:s 1

1. A-B. Beskrivningen över hemmanen Norra Hoka och Jeppa Hoka i Asarums socken Bräkne upptecknaren minnes förhållanden frän 1860 och framåt.

2. A-B. Norra Hoka ägdes då av enkan Elna Haraldsson och var fullt hemman stort till arealen. Jeppa Hoka ägdes då av tre bönder: Karl Jonasson egde $\frac{1}{2}$ hemman, Olof Oleson egde $\frac{1}{4}$ hemman och Abram Jonsson $\frac{1}{4}$ hemman, kallat Hokavärl. På Abrams gård fanns gästgiveri med skjutslägenhet och brännvinsförsäljning. Karl Jonassons och Elna Haraldssons gårdar voro efter dåtida jordbruk de bäst skötta och iordninghållna. Och båda lemnade då mera gröda och höll länge flera ojur än vad de gjort under sednare tiders egare.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6564:2.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug Holmberg
 Härad: Bräkne Adress: Frånsta
 Socken: Ararum Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVsid 2

3. A. / Både Elna Haraldssons man: Håkan Bengtsson
 (= Håken i Hoka) död 1860. Och K. Jonsson voro bland
 socknens allra driftigaste jordbrukare, och som båda voro
 i goda ekonomiska omständigheter lät de ärligen bryta
 upp stora åkerfält Stenig, som Blekinges jord i allmänhet
 är blev här sten i många till gårdsgårdar som också i
 båda gårdarna lades i hundratals famnar varje år så att
 i dag som är äro alla inegen hägnad med stengårdsgård
 Dessa lades var här kallas: "Dubbla". 2 alnar i botten
 sluttande till $1\frac{1}{2}$ aln bredt uppe, samt i regel 8 "Quarter"
 höga (1 quarter = 15 cm) Var tillgången på sten överflödig
 lades de 9 quarter höga. Arbetsslönen var $\frac{3}{4}$ daler = 50 ore
 för famn = (180 cm långt) Enkla stengäre brukades
 ej här. I utbyggen var det var out om sten brukades sådana.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. No. 6564:3.Landskap: BlekingeUpptecknat av: Aug HolmbergHärad: BräteneAdress: LeångstaSocken: Asarum

Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1940

Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVsis 3

All skogsmark nyttjades då till kreatursbete, och var över allt på alla gårdar delad i mindre hazar, skilda åt av stängsel som även här nångång lades av sten, men oftast sattes upp av trä. På sumpig mark nyttjades ofta så kallat "flategår" Men allmänmast voro "skiegårer". Bild 1 och 2 å fr: listan. Hos Ola Olsson och å Hokenahil fanns inte mycket stengårer. Utan där både var och är än i dag skiegårer de förhärskande. (Frågelistan slanor kallas i Blekinge "skie". De klyfdes med yxa och kil av Fur, gran och aspstammar, allt efter stammens storlek blev det 6-8 a 10 skie i varje stam. Alla stammar kapades till 7 alus längd. Men alltiw spräng något skie av vid en knapp förrän klovän kom till ånvan. Derav kom det sig att man fick korta och långa skie. Man högg ej sådana med flit

Skriv endast på denna sida!

M. 6564: 4.
ACC. N:R.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Bug Holmberg
Härad: Bräkne Adress: Brängsta
Socken: Asarum Berättat av:
Uppteckningsår: 1940 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sib 4

3 B. / Å oronämnda gårdar förkom ej i regel andra gårds gårdar än de nu nämnda Bild: 3, var vad på Blekingiska heter: "Bain-gäre". Lades av långa så kallade "smetasar", och användes sällan utan kring "brönarna" (= besjilanssen). Bild 5 fanns endast på två ställen: I mitt föräldrahem och hos en torpare kallad "Stue-Pella-Måns". Båda å K. Jonassons gård. Dessa stängsel hette "kälhavagäre". De brukades sällan annorstädes än rundt "kälhaver" = En jordplätt, sällan större än ett striggolv delad i små sängar varav en innehöll bonor eller grönkal, en annan timjan & lavendel till "kyrkeventkast". En tredje hade ett par stånd kummin vars största frön tillika med några sockersmulor lades i "krydda dässen" vars innehåll alltemellanåt lukades in i näsan under vägen till och från kyrkan! Många andra godsaker fanns i kälhaver! En välfordrad kälhave (= kryddgård) var husmorns stolthet!

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6564: 5.

Landskap:

Blekinge

Upptecknat av:

Aug. Holmberg

Härad:

Bräkne

Adress:

Svängsta

Socken:

Sorum

Berättat av:

Uppteckningsår:

1940

Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 5

Bild 8 är en stängseltyp som ej funnits i Blekinge!

Bild 9, var ett slags stängsel som här och där förekom i samband med annat slags stängsel, beroende på markytans beskaffenhet. T. ex.: Om grundberget gick i rader, eller var överhögt av så tunn jordlager att inga stakar kunde stå fast nog lades ett par rader stenar omkring stakarna så att dessa stodo fast, och på så sätt hjälpte man sig. Båda sidor om sattes vanligt spjegöre. Fanns tillräckligt med sten kunde en sådan kortare gårdstämp laggas helt av sten.

I Långahalls hemman. Mellaryd s.v. där grundberget ligger mycket långa sträckor finns gott om sådana "halvgöre".

Lärskilda regler som iakttagas:

Till flätgöre togs alltid grova Enustakar som "hottades" mer djupat samt ställdes lodrätt upp! Flätningen började

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6564: 6.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug Holmberg
 Härad: Bräkne Adress: Swängsta
 Socken: Asarum Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVsid 6

alltid i högra nedra hörnet från rätsidan räknat, med kortare
 häppar så att flätningen färdig kom att ligga betydligt på lut
 gentemot stakarna. Avståndet mellan stakarna var nästan 3 fot
 Var tredje eller fjärde stake erhöll stödstake som ställdes något
 snett och vars övre ända gick in i gärets övre tredjedel. Gärets
 höjd var i regel 10 kvarter. Gärets rätsida = (slåta sidan) vette
 alltid mot åkern eller ången, och vrängsidan = (där alla flätorskutar
 ändrar ströko ut) vette mot skogen. Stödstakarna sattes varannan
 från höger, varannan från vänster sida. Såvida inte gärdsgrän
 gick snett över en backhällning. Då skulle de flesta stödstakarna
 sättas på nedra sidan så att de stöttade mot backen. (Detta
 var en regel som iakttoogs på alla trägårdar) Stödstakens övre ända
 borde icke som på skiegården gå rakt igenom gäret utan böjdes
 upp samt flätades fast längs den bovräta staken en halv alm
 längt

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

No. 6564: 7.

Landskap: Blekinge

Upptecknat av:

Aug Holmberg

Härad: Bräkne

Adress:

Ewängsta

Socken: Ararum

Berättat av:

Uppteckningsår: 1940

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

s. 5. 7

Det var noggrant att fläta ett sådant gäre, menia stods de sig i en mansålder. Nu är de nästan försvunna. För bara något år sen lät bonden Ola Barfötter (Kät i hans rätta namn) i Hallandsbova, Kyrkhult s.-n. fläta en sträcka på såkert 200 meter flätgäre. Anvrens finns bara hosta rester kvar att se, här och där i skogsbygden.

Flätgäret = av skien eller slånor, med tvorne stakar mitt emot varandra, sammankallade av tre vidjor på varje "stakapar", vord de gären som näst brukades. (Teckningen visar dessa oriktigt "på prägelistan" mot verkligheten, varför vi måste egna dessa lite nogare uppmärksamhet.) En van gärdsuppsättare sätter aldrig stakarna rätt upp utan dessa skall luta framåt (Orsaken varför: se längre ned). För att göra detta begripligt kan vi säga så: Om vi säger att lodräta linien är på 90 grader,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. No. 6564: 8.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug Holmberg
 Härad: Bräkne Adress: Swängsta
 Socken: Asarum Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVsid 8

så bör stakarna på jemw märkyta luta framåt i såväl
 70 graders lutning. För gårdsgårn uppför backe bör stakarna luta
 något mera. såväl 65 gr. För gårdsgårn nedför backe bör
 stakarna resa något så att de närmar sig 80 graden, beroende
 på hur stark lutningen är. Och störstaken bör under alla
 förhållanden sättas framför, ej bakom, såsom teckningen* visar.
 Grundorsaken här till var följande: Övans möttereatur få ofta
 då vana att renna hornen i gårdsgårn och lyfta upp dem
 för att komma igenom på andra sidan. Nu hade erfarenheten
 lärt de gamle att en gårdsgård med lutande stakar kändes betyd-
 ligt tyngre att lyfta än en med lodrätt stäende, och därför
 konstruerade de dem sådana, fastän de ej kunde matematiskt
 bevisa detta. Detta kunde ej heller jag då jag i min ungdom
 satte upp gårdsgårdar. Det var först längre fram i tiden

* på frågelistan

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6564:9.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug Holmberg
 Härad: Bräkne Adress: Brångsta
 Socken: Asarum Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV—
sid 9

jag lärde mig siffrornas betydelse såsom bevismaterial så det gällde utöver vissa arbetens stabilitet!

Stakarna sattes med två alners mellanrum varför varje skie kom att beröra tre stakapar. Vignor sattes tre på varje par (Hänkan tillhörde Listerlandet och strandbyggen der inga granar växte så att man fick grenar till vignor. Björkvignor var en nödfallsutväg. De höll ej mer än för sommaren! Vid $\frac{2}{3}$ del av gårdsgårdens höjd skulle andra vignan sättas med två ord om själva stakarna, därpå ett en stödstake och i det trekantiga tomrum som uppstod mellan stödstaken och ena ståndstaken lades ett skie och ovanpå detta soepes åter samma vigna ännu två a tre slag, först så, fick gårdsgårdens sin tillhöriga städga!

Stödstakar kom i regel på vartannat stakapar Men på slät användes gick det an att utöka till varit tredje par.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. M. 6564 : 10.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug Holmberg
 Härad: Bräkne Adress: Brängsta
 Socken: Asarum Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV515 10

Stodtakar sattes varsevis varannan från höger varannan från vänster sida. Men i bakslutning borde det bli flera på nersidan så var som bättre upp tyngden mot bäcken, gårdsgårdar hade en oförklarlig benägenhet att falla neråt bäcken! Det var nog snöns tyngd om vintern som var orsaken.²

Att såsom folk Kulturforskarna gör, indela skiegården i två slag Långgård och kortgård, är nog riktigt. Men detta har blivit en naturlig följd genom att man av sparsamhetsskäl anpassat sig efter omständigheterna! Derigenom att många ämnen spräng av så att de blev kortare vid klyvningen så blev här många korta. Och när man "görde om" (=förnyade) en äldre gårdgård kunde en stor del skien användas på nytt. Men genom att de rustnade i nerändan år från år blev de ju kortare och kortare, för att man kunna beakta även dessa blev det sålunda: kortgårdsgårdar

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R. M. 6564: 11.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug Holmberg
 Härad: Bräkne Adress: Brängsta
 Socken: Asarum Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVsid 11

Man kunde nog skarva ihop två korta stäm till ett och använda de korta på så sätt. Men en bonde som var noggrann om sitt tillät ej detta. Ty! kunde han säga: "Folk kan tro att jag antingen är konkursman eller snäljap, eftersom jag inte har råd till att hålla mig med redigt gärdstäng." (De gamle sa: "Gärdstänge")

4. A-B/ Samtidigt, å samma gård förekom tvåstakagård = D. v. A. både långgård & kortgård, stengård och flätgård. Till mångt i den ordning jag här uppräknat dem

4. C/ Övriga slag mycket obetydligt. Ofta ej alls!

5. A/ Alla gårdar mångåriga utan Bångård så de förekom

5. B/ Alla typer i bruk långt före min tid och hittills.

5. D/ Efter 1900 kom stolpar och taggtråd i gårdens ställe.

Till och med beteshagar och rågångar sätts med stolp och tråd

Skogsmark börjar friläggas från betning.

Skriv endast på denna sida!

~~_____~~
~~_____~~
S² 2
Saker ungefär var figuren

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~
S^o, skall stakarna stå

Det håll skiet lutar i gändesgåren heter: framåt

Högskolningsfallet Aug. Holmberg